

Journal of Nobility Studies

VIRTUS

20 | 2013

Coen Wilders*

Soeverein ten dienste van de Habsburgse dynastie

232

Luc Duerloo, *Dynasty and Piety. Archduke Albert (1598-1621) and Habsburg Political Culture in an Age of Religious Wars* (Farnhem: Ashgate Publishing Limited, 2012, xvi + 592 p.)

De Antwerpse hoogleraar Luc Duerloo heeft een belangrijk boek geschreven. *Dynasty and Piety* begint als een boeiende politieke biografie over de aartshertog Albrecht van Oostenrijk (1559-1621). Daarna ontvouwt het boek zich als een doorwrochte beschrijving van de internationale positie van het huis Habsburg in de eerste twee decennia van de zeventiende eeuw. Vanuit het perspectief van het hof in Brussel en met de ambities van Albrecht als leidraad benadrukt Duerloo dat de Habsburgse geschiedenis bovenal een dynastiek karakter had. Hij laat zien dat Albrecht zich ontwikkelde tot een soevereine vorst die tot op het hoogste niveau invloed had op de politiek van de Habsburgse dynastie. Tegelijkertijd biedt het boek een mooi samenhangend inzicht in de omstandigheden die leidden tot het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) en in de internationale politiek voorafgaand aan de Dertigjarige Oorlog (1618-1648).

Het gegeven dat er nooit een bevredigend biografisch werk over Albrecht is geschreven, is voor Duerloo aanleiding om in zijn boek regelmatig de tijd te nemen om de aartshertog te portretteren. Hij beschrijft Albrecht als een religieus persoon en een voorvechter van de katholieke reformatie, mede door diens vorming aan het hof van zijn oom, de Spaans-Habsburgse koning Filips II. Daarnaast was Albrecht volgens Duerloo een man met een ambitieuze politieke agenda. Deze kwam vooral tot uiting nadat Albrecht eerst landvoogd en na 1598 soeverein vorst van de Habsburgse Nederlanden was geworden, dankzij zijn huwelijk met Isabella, de dochter van Filips II. Albrecht wilde een einde maken aan de strijd met Frankrijk en Engeland, daarna de opstand in de Nederlanden in Spaans voordeel beslissen, om met de vrijgekomen middelen zich te laten benoemen tot Rooms-koning en vervolgens tot keizer

* Utrecht University – p.c.wilders@uu.nl.

van het Heilige Roomse Rijk. Ondanks deze ambitieuze plannen zet Duerloo de aarts Hertog neer als een realist. Toen Albrechts pogingen om zich tot Rooms-koning te laten benoemen op niets uitliepen, zette hij zich in het belang van de dynastie vol overgave in voor de benoeming van zijn broer Matthias tot keizer.

Een belangrijk thema in *Dynasty and Piety* is dat de Habsburgse Nederlanden onder Albrecht en Isabella in hoge mate een soevereine status hadden. In de geschiedschrijving worden de Habsburgse Nederlanden in deze periode afgeschilderd als een soort protectoraat van Spanje. De soevereine status die Filips II aan Albrecht en Isabella had geschonken zou alleen op papier hebben bestaan. Duerloo wijst erop dat Albrecht zelfstandig ambassadeurs ontving en onderhandelingen voerde met andere staten, waarbij hij lang niet altijd de lijn van Spanje volgde. De ruimte die Albrecht kreeg om een relatief zelfstandige koers te varen verklaart hij vooral uit het dynastieke toeval dat Albrecht en Isabella kinderloos bleven. Hierdoor was er voor Spanje minder noodzaak de teugels aan te halen. De Spanjaarden wisten immers dat na de dood van de aarts Hertog de soevereiniteit weer aan de Spaanse koning zou terugvallen. Bovendien was de soevereiniteit van de Habsburgse Nederlanden net als elke andere middelgrote staat relatief ten opzichte van de grote mogendheden. De verhouding tussen de Habsburgse Nederlanden en Spanje kenmerkt Duerloo als ongelijkwaardig, maar wel één van wederzijdse afhankelijkheid doordat zij samen de belangen dienden van de Habsburgse dynastie en het katholicisme.

Er zijn ook kanttekeningen bij het boek te plaatsen. Zoals vaker bij een werk dat een uitgebreide geschiedenis behandelt, is *Dynasty and Piety* niet op elk terrein onderbouwd met de meest recente literatuur. Dit is onder meer het geval bij zijn analyse van de onderhandelingen die leidden tot het Twaalfjarig Bestand. Duerloo poneert in zijn boek de interessante stelling dat de vroegmoderne internationale politiek werd beheerst door drie typen van 'logica': een dynastieke, een religieuze en één die uitgaat van het staatsbelang. Overtuigend laat hij zien dat Albrecht soeverein was geworden met een 'missie' die het staatsbelang van de Habsburgse Nederlanden oversteeg. Voor Albrecht stond het dynastieke en daarna het religieuze belang voorop (vandaar de titelkeuze: *Dynasty and Piety*). Dit was volgens Duerloo een grote hindernis bij de onderhandelingen die Albrecht in de aanloop naar het Twaalfjarig Bestand met de opstandige provincies in de Nederlanden voerde. Terwijl bijvoorbeeld bij besprekingen tussen Engeland en de Habsburgse Nederlanden economische en politieke verschillen werden overbrugd doordat beide staten geregeerd werden door dynastieën die elkaars taal verstonden, zou Albrecht in de Noordelijke Nederlanden onderhandelaars aan tafel hebben gevonden die vooral vanuit het staats- en religieuze belang redeneerden. Zonder iets af te willen doen aan deze analyse, is het jammer dat Duerloo hierbij voorbij gaat aan het werk van de Leidse hoogleraar Judith Pollman, die de afgelopen jaren uitvoerig heeft geschreven over de rol van religie, religieuze eenheid en de positie van katholieken tijdens de Opstand. Uit haar onderzoek blijkt onder andere dat door de manier waarop de katholieke identiteitsvorming in de Zuidelijke Nederlanden verliep, de religieuze kloof met de Noordelijke Nederlanden vanaf eind zestiende eeuw schier onoverbrugbaar was. Door dergelijke recente inzichten in zijn verhaal te betrekken had Duerloo nog beter kunnen verklaren waarom het voor Albrecht bijzonder moeizaam bleek om met de opstandige provincies tot een overeenkomst te komen.

Al met al is Duerloo's boek een echte aanrader. Het blinkt uit in de manier waarop hij de politieke situatie in de Habsburgse Nederlanden verbindt met die in het Heilige Roomse Rijk. Bovendien biedt het een gedetailleerd en goed leesbaar overzicht van de Habsburgse politiek aan de vooravond van de Dertigjarige Oorlog. Met zijn beeldende manier van schrijven brengt Duerloo de toenmalige betrokkenen en gebeurtenissen tot leven. Historici die onderzoek doen naar de vroegmoderne Habsburgse politiek kunnen voortaan niet om dit werk van Duerloo heen.

20 | 2013

